

Socialförsäkringsutskottets yttrande 2021/22:SfU3y

Riksdagens skrivelser till regeringen – åtgärder under 2021

Till konstitutionsutskottet

Konstitutionsutskottet beslutade den 22 mars 2022 att uppmana övriga utskott att yttra sig över regeringens skrivelse 2021/22:75 Riksdagens skrivelser till regeringen – åtgärder under 2021 och eventuella följdmotioner. I skrivelsen lämnar regeringen en redovisning av vilka åtgärder den har vidtagit med anledning av de riksdagsskrivelser som överlämnats till regeringen. Inga motioner har väckts med anledning av skrivelsen.

Socialförsäkringsutskottet redovisar i detta yttrande sina överväganden i fråga om behandlingen av de riksdagsskrivelser som gäller utskottets beredningsområde.

Utskottet anser att regeringens handläggning av tillkännagivanden i flera fall tagit alltför lång tid. Utskottet påminner också om vikten av att tillgodose tillkännagivanden fullt ut samt beklagar att regeringen i flera fall inte anger en närmare plan för den fortsatta behandlingen av ett flertal riksdagsskrivelser.

I yttrandet finns en avvikande mening (S, V, MP).

Utskottets överväganden

Skrivelsen

I regeringens skrivelse 2021/22:75 Riksdagens skrivelser till regeringen – åtgärder under 2021 redovisar regeringen behandlingen av 28 riksdagsskrivelser i ärenden som har beretts av socialförsäkringsutskottet. Följande åtta har enligt redogörelsen inte slutbehandlats:

- 2016/17:144 om felaktiga utbetalningar inom socialförsäkringen
- 2017/18:329 om att skärpa regelverket för efterlevandestöd
- 2018/19:177 om utvisning på grund av brott
- 2019/20:171 om jämställd sjukfrånvaro
- 2020/21:49 om direktåtkomst för Migrationsverket
- 2020/21:302 om en utvidgad bidragsbrottslag
- 2020/21:412 om återvändande, krav på kunskaper i svenska och samhällskunskap för permanent uppehållstillstånd och om möjligheten att vägra uppehållstillstånd vid anknytning på grund av ålder
- 2020/21:413 om testning vid verkställighet av utvisningsbeslut.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill inledningsvis peka på att regeringen i flera fall varit långsam med att behandla tillkännagivanden. Detta är uppenbart när det gäller exempelvis tillkännagivandet om felaktiga utbetalningar (rskr. 2016/17:144). Riksdagen ansåg att regeringen bör se till att Försäkringskassan regelbundet mäter storleken på felaktiga utbetalningar. Trots att det nu gått mer än fem år sedan riksdagens beslut har regeringen ännu inte omhändertagit tillkännagivandet. Utskottet kan konstatera att regeringen under 2016 tillsatte en delegation (Fi 2016/07, dir. 2016:60) för att bl.a. genomföra omfattningsstudier av felaktiga utbetalningar och redovisa orsakerna. Vidare skulle delegationen pröva om det är möjligt och lämpligt att använda sig av tidigare tillämpade metoder eller om nya metoder behövs för att bedöma omfattningen. Utredningsbetänkandet Samlade åtgärder för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen överlämnades till regeringen i december 2019 (SOU 2019:59). I betänkandet föreslogs bl.a. införandet av ett övergripande mål om att andelen felaktiga utbetalningar ska minska. Regeringen anger i skrivelsen att det mot den bakgrunden infördes ett mål i budgetpropositionen för 2021 om att minska andelen felaktiga utbetalningar och att Försäkringskassan sedan 2021 har fått medel för att intensifiera arbetet inom området. Regeringen anger vidare att det mot bakgrund av målet som infördes 2021 är möjligt att slutbehandla tillkännagivandet i samband med budgetpropositionen för 2023. Utskottet vill understryka att socialförsäkringen syftar till att skapa ekonomisk trygghet bl.a. vid sjukdom, funktionsnedsättning och vård av barn och är därför viktig för de allra flesta.

Korrekt beslut och hög kvalitet i handläggningen är en förutsättning för att upprätthålla rättssäkerhet och legitimitet för socialförsäkringssystemet. Det behöver därför finnas kunskap om omfattningen av felaktiga utbetalningar i socialförsäkringssystemen. Regeringen har, enligt utskottets mening, inte agerat tillräckligt skyndsamt i hanteringen av detta tillkännagivande, vilket är beklagligt eftersom stora summor årligen betalas ut felaktigt. Eftersom tillkännagivandet innebär att regeringen ska ge i uppdrag åt Försäkringskassan att regelbundet mäta storleken på felaktiga utbetalningar är det inte heller tillfredsställande att regeringen nu avser att slutbehandla tillkännagivandet i budgetpropositionen för 2023 med hänvisning till att regeringen bedömer måluppfyllelsen av det övergripande målet att andelen felaktiga utbetalningar ska minska. För att kunna jämföra felens utveckling över tid behövs regelbundna mätningar som i så stor utsträckning som möjligt grundar sig på empiriska studier.

Utskottet vill även när det gäller tillkännagivandet om jämställd sjukfrånvaro (rskr. 2019/20:171) peka på vikten av att fullt ut tillgodose tillkännagivanden. Riksdagen ansåg att regeringen dels bör ge Försäkringskassan i uppdrag att återkommande följa upp läkarintygsskrivande, dels bör tillsätta en utredning för att ge förslag på hur incitamentsstrukturen inom hälso- och sjukvården kan utvecklas ytterligare för att minska utrymmet för osakliga könsskillnader i sjukfrånvaro och hur kvaliteten och enhetligheten i läkarintygen kan öka för att minska förekomsten av osakliga skillnader (bet. 2019/20:SfU13, s. 12). Utskottet kan konstatera att ingen utredning motsvarande det som tillkännagivandet föreslår har tillsatts. Regeringen anger i skrivelsen att vidtagna åtgärder är exempelvis uppdrag till Försäkringskassan att skapa förutsättningar för systematiska uppföljningar av läkarintyg på vårdnivå. Vidare anges att regeringen avser att vidta ytterligare åtgärder för att åstadkomma en systematisk uppföljning av läkarintyg. De angivna åtgärderna är enligt utskottets mening inte tillräckliga för att tillgodose tillkännagivandet eftersom det också handlar om att tillsätta en utredning enligt vad som angetts ovan. Utskottet, som ser positivt på de fortsatta uppdrag som lämnats till Försäkringskassan respektive Socialstyrelsen i regleringsbrevet för 2022, kommer att följa frågan och utgår från att regeringen beaktar tillkännagivandets alla delar i den fortsatta hanteringen av ärendet.

När det gäller tillkännagivandet om efterlevandestöd (rskr. 2017/18:329) anser utskottet att det är anmärkningsvärt att handläggningen pågått under så lång tid. Utskottet kan dock konstatera att regeringen nu har lämnat proposition 2021/22:182 Efterlevandestöd för barn som får vård eller boende bekostat av det allmänna till riksdagen för behandling.

Även vad gäller tillkännagivandet om utvisning på grund av brott av icke svenska medborgare som begår brott i fler fall än i dag (rskr. 2018/19:177) som är en mycket angelägen fråga kan utskottet konstatera att en proposition nyligen lämnats till riksdagen. Utskottet anser att regeringens beredning av tillkännagivandet har tagit alltför lång tid.

Utskottet vill vidare uppmärksamma tillkännagivandet om direktåtkomst för Migrationsverket (rskr. 2020/21:49). Regeringen anger i sin skrivelse att den har för avsikt att återkomma till tillkännagivandet i ett annat sammanhang. Utskottet kan konstatera att det i betänkande 2020/21:SfU8 anges bl.a. att lagreglerad direktåtkomst hos Skatteverket, Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten alltjämt kan vara ett verktyg som Migrationsverket skulle kunna använda för att effektivisera handläggning och kontroll av ärenden om uppehållstillstånd för arbete m.m. och för att motverka missbruk. Det behövs därför en fullständig analys av hur direktåtkomst för Migrationsverket hos myndigheterna förhåller sig till EU:s dataskyddsförordning (bet. 2020/21:SfU8 s. 1). Det vore önskvärt att regeringen mer tydligt anger hur den avser att behandla ärendet framgent samt hur den avser att genomföra den ovan nämnda analysen. Enligt utskottets mening borde arbetet med bl.a. analysen redan ha påbörjats.

Även när det gäller övriga tillkännagivanden som ännu inte är slutbehandlade vore det önskvärt att regeringen anger en närmare plan för den fortsatta behandlingen och när regeringen avser att slutbehandla punkterna. Detta gäller tillkännagivandena om en utvidgad bidragsbrottslag (rskr. 2020/21:302) och testning vid verkställighet av utvisningsbeslut (rskr. 2020/21:413) samt riksdagens skrivelse 2020/21:412 med tre tillkännagivanden om återvändande, krav på kunskaper i svenska och samhällskunskap för permanent uppehållstillstånd och om möjligheten att vägra uppehållstillstånd vid anknytning på grund av ålder.

När det gäller den del av riksdagens skrivelse 2020/21:412 som handlar om krav på kunskaper i svenska och samhällskunskap för permanent uppehållstillstånd anger regeringen i sin skrivelse att den avser att tillsätta en utredning med uppdrag att utreda de frågor som tillkännagivandet avser. Utskottet kan konstatera att tillkännagivandet anger ett införande i utlänningslagen med ett ikraftträdande den 1 juli 2022. Utskottet vill med anledning av den bristfälliga information som ges i skrivelsen påminna om den konstitutionella praxis som vuxit fram. Bland annat bör regeringen om den inte delar riksdagens mening underrätta riksdagen om att den inte avser att tillgodose ett tillkännagivande inom en angiven tidsgräns och ange skälen för detta (bet. 2015/16:KU21 s. 7).

Stockholm den 28 april 2022

På socialförsäkringsutskottets vägnar

Rikard Larsson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Rikard Larsson (S), Mattias Karlsson i Luleå (M), Ludvig Aspling (SD), Teresa Carvalho (S), Martina Johansson (C), Ida Gabrielsson (V), Katarina Brännström (M), Julia Kronlid (SD), Hans Eklind (KD), Björn Petersson (S), Bengt Eliasson (L), Jonas Andersson i Skellefteå (SD), Rasmus Ling (MP), Arin Karapet (M), Mattias Vepsä (S), Ann-Sofie Alm (M) och Elsemarie Bjellqvist (S).

Avvikande mening

Riksdagens skrivelser till regeringen – åtgärder under 2021 (S, V, MP)

Rikard Larsson (S), Teresa Carvalho (S), Ida Gabrielsson (V), Björn Petersson (S), Rasmus Ling (MP), Mattias Vepsä (S) och Elsemarie Bjellqvist (S) anför:

Inledningsvis kan vi konstatera att regeringen lämnar utförliga redogörelser för sin behandling av riksdagens tillkännagivanden, vilket är positivt. Det är också positivt att regeringen sedan förra årets skrivelse har slutbehandlat tre av de fem tillkännagivanden som beretts under längst tid. Det återstår några tillkännagivanden från äldre riksmöten och i detta sammanhang är det viktigt att understryka att behandlingstiden är beroende av tillkännagivandets innehåll och de beredningsåtgärder som krävs för att kunna slutbehandla tillkännagivandet. Enligt vår mening redovisar regeringen så långt det går planerade åtgärder och när tillkännagivandena kan antas vara slutbehandlade. Det är också rimligtvis så att hanteringen av riksdagsskrivelser från nyare riksmöten inte redovisas lika ingående. Vidare har vi förståelse för att coronapandemin har inneburit en ökad arbetsbörda för regeringen och med tanke på att skrivelsen redovisar åtgärder vidtagna under 2021 torde den ökade arbetsbördan ha haft en inverkan på hanteringen av tillkännagivandena. Det är emellertid av stor vikt att regeringen behandlar riksdagens tillkännagivanden skyndsamt, och vi förutsätter att regeringen fortsätter att aktivt bereda och hantera samtliga ännu inte slutbehandlade tillkännagivanden. I övrigt anser vi att regeringens redovisning i allt väsentligt ger en rättvisande bild av hur riksdagens skrivelser har behandlats och vi delar regeringens bedömningar när det gäller de tillkännagivanden som berör utskottet.